

WIELKOPOLANIE W POWSTANIU WARSZAWSKIM

Liczny udział wielkopolskiej „emigracji” w powstaniu warszawskim w potocznej pamięci społeczeństwa powojennego był powszechnie znany. Minęły dekady i ta pamięć osłabła. Od kilku lat zmieniamy to, odkrywając nie tylko ślady, ale wręcz namacalne dowody kluczowego udziału Wielkopolan w powstaniu warszawskim. Kto dokonał pierwszych dokumentacji zbrodni niemieckiej podczas powstania – Wielkopolanie. Kto organizował kierownicze struktury Szarych Szeregów a w czasie powstania zręby powstańczej poczty – instruktorzy wielkopolscy. Czyj spikerski głos wybrzmiewał z powstańczego Polskiego Radia – Wielkopolanin. Kto tworzył jawną prasę podczas powstania, za oręż mając słowo – Wielkopolanie. Bo to było powstanie z lokalizacji – warszawskie – gdyż ten zryw dowiódł, że dla Wielkopolanek i Wielkopolan, poznanierek i poznaniaków, udział w nim jest najlepszą ripostą na panoszenie się w Kraju Warty barbarzyńskiego okupanta. I w istocie był to zryw ogólnonarodowy. Wspólną Sprawą '44 oddajemy hołd wszystkim powstańcom, szczególnie pamiętając o tych z naszego regionalnego „fyrtla”.

Prezes
Rady Ministrów

PATRONAT HONOROWY
MATEUSZ MORAWIECKI

PATRONAT HONOROWY W UBIEGŁYCH EDYCJACH

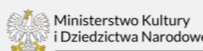

Kancelaria Prezesa
Rady Ministrów

EDYCJA
2022

PREMIER

MATEUSZ MORAWIECKI

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

EDYCJA
2021

WICEPREMIER PIOTR GLIŃSKI
MINISTER KULTURY
I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ministerstwo
Obrony Narodowej

EDYCJA
2020

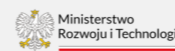
WICEPREMIER MARIUSZ BŁASZCZAK
MINISTER OBRONY NARODOWEJ

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

Ministerstwo
Rozwoju i Technologii

Sfinansowano ze środków Narodowego
Instytutu Wolności - Centrum Rozwoju
Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach
Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw
Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030

WSPÓŁPRACA

WSPARCIE MEDIALNE

PUBLIKACJA POWSTAŁA W RAMACH PROJEKTU WSPÓLNA SPRAWA '44 REALIZOWANEGO PRZEZ FUNDACJĘ KOCHANIA POZNANIA WE WSPÓŁPRACY Z PARTNERAMI I MECENASAMI.

Wspólna sprawa '44 to opowieść o największym miejskim powstaniu w okupowanej Europie, które 1 sierpnia 1944 roku wybuchło w Warszawie. Pragniemy pokazać, że warszawskim było ono tylko z nazwy i lokalizacji, a w istocie był to wielki zryw ku wolności i niepodległości wieńczący 150 lat polskich powstań narodowych.

Co roku, 1 sierpnia, przy Krakowskim Przedmieściu w Warszawie budujemy Wielkopolską Barykadę '44. Chcemy pokazać, że pamiętamy o naszych krajanach, którzy o Polskę, Wielkopolskę i Poznań walczyli na barykadach stolicy.

www.wspolnasprawa1944.pl

Wspólna Sprawa '44

JÓZEF WIZA PS. SIWY SĘP

Stopka redakcyjna: „Wielkopolski Bohater'44. Broszura z okazji 79. rocznicy wybuchu powstania warszawskiego”, redaktor serii: Paweł Cieliczko, wydawca: Fundacja Kochania Poznania, ul. Matejki 55/2 60-770 Poznań, autor tekstu: Magdalena Komosa-Kaźmierczak, korekta tekstów: Joanna Lubierska, ilustracje: Agnieszka Zaprzalska, skład i łamanie: Elżbieta Jakimiec
Copyright © Fundacja Kochania Poznania 2023

WIELKOPOLSKI BOHATER'44

Józef Wiza ps. Siwy Sęp

PRZED WOJNĄ

Urodził się 25 lutego 1905 roku w Kcyni w rodzinie kupieckiej jako syn Józefa i Joanny z d. Jaskólska. Uczęszczał do szkoły powszechnej, a następnie do gimnazjum w Gnieźnie. Mając zaledwie 10 lat, wstąpił w szeregi gnieźnieńskiego skautingu, a gdy wybuchło powstanie wielkopolskie, zaciągnął się do służb pomocniczych jako łącznik. To jednak stolica Wielkopolski okazała się miastem, z którym młody Józef trwale związał swoje prywatne i zawodowe życie, i do którego powrócił po wojennej zawierusze, służąc jego mieszkańcom w dorosłym życiu jako lekarz. W Poznaniu, w znanym Gimnazjum im. Bergera, zdał egzamin dojrzałości (1925). Na Uniwersytecie Poznańskim rozpoczął (1925) i ukończył (1933) Wydział Lekarski. W roku 1935 zdobył asystenturę w Zakładzie Mikrobiologii UP, a rok później doktoryzował się pod kierunkiem profesora Leona Padlewskiego. Równolegle do pracy naukowej rozpoczął praktykę w poznańskiej wytwórni nici operacyjnych Franciszka Witaszka.

WSPÓŁTWÓRCA IDEI SZARYCH SZEREGÓW

W wieku 18 lat Józef wstąpił do tak zwanej Poznańskiej Czarnej Trzynastki (13. Poznańska Drużyna Harcerska im. Jana Zamojskiego), a w czasie studiów został jej drużynowym. Konsekwentnie wspinał się po drabinie harcerskich awansów, zostając podharcymistrzem (1927) oraz harcmistrzem (1928). Od 1931 roku działał w Chorągwi Wielkopolskiej ZHP, a do września 1939 roku był członkiem i instruktorem poznańskiego Akademickiego Koła Harcerskiego im. Heliodora Świącickiego (AKH). Poznańska AKH i działalność jego instruktorów miały wielkie znaczenie dla przyszłych konspiracyjnych struktur Komendy Chorągwi Wielkopolskiej. Całe przyszłe kierownictwo podziemnego harcerstwa męskiego spoczywało w rękach właśnie poznańskich instruktorów z AKH. A za legendarną nazwą – Szare Szeregi – stał jej współtwórca, harcmistrz Wiza.

Józef Wiza - zdjęcie portretowe

PIERWSZA UCIECZKA

Po wybuchu wojny „Siwy Sęp” nie został objęty mobilizacją, sam natomiast – jako lekarz rezerwy – zgłosił się do władz wojskowych w Poznaniu. Po wielu perturbacjach z posądzeniem o szpiegostwo włącznie, Wiza dotarł do Szpitala Polowego nr 703. Po zbrojnej napaści przez ZSRR na Polskę, wraz z grupą lekarzy i oficerów został internowany i wywieziony w głąb ZSRR. Dzięki namowom „Sępa”, podczas jednego z postojów, polscy kolejarze otworzyli wagony i umożliwili jemu i pozostałym jeńcom ucieczkę, co uchroniło prawdopodobnie ich przed zamordowaniem w lasach katyńskich. Ostatecznie „Sępowi” udało się dotrzeć przez Lwów i Jarosław do Poznania, gdzie połączył się z rodziną.

DRUGA UCIECZKA

Po powrocie do Poznania, Józef Wiza rozpoczął życie konspiratora, zostając członkiem organizacji „Ojczyzna”. Skupił wokół siebie grono instruktorów, tworząc podwaliny strukturalne i programowe dalszej działalności podziemnej. Od początku był w ścisłej łączności z Główną Kwaterą Harcerzy w Warszawie i jego pierwszym Naczelnikiem, Florianem Marciniakiem. Ten mianował go komendantem Chorągwi Wielkopolskiej Szarych Szeregów (grudzień 1939). Sprawował tę funkcję do kwietnia 1940 roku. Intensywnie poszukiwany przez Gestapo, zmuszony był do powtórnej ucieczki, tym razem do Generalnej Guberni. W stolicy objął kierownictwo nad Wydziałem Zachodnim utworzonym przy „Pasiece” (Kwaterze Głównej Harcerstwa), organizując różne formy pomocy na Ziemiach Zachodnich.

„SIWY SĘP” I AKCJA POD ARSENAŁEM

Wiza podjął pracę w fabryce farmaceutyków „Kławe Asid” w dziale produkcji szczepionek, a następnie w laboratorium Ubezpieczalni Społecznej, kierując Centralnym Laboratorium Chemiczno-Bakteriologicznym. Od 1942 roku prowadził także prywatne laboratorium przy ul. Marszałkowskiej 27, które służyło również działalności konspiracyjnej, w tym tajnemu nauczaniu. Organizował w nim zajęcia z mikrobiologii dla studentów farmacji. Za wiedzą i zgodą doktora Wizy pracownicy laboratorium fałszowali wyniki analiz lekarskich, chroniąc Polaków przed wywiezieniem na roboty do Niemiec. To doktor Józef Wiza udzielał pomocy medycznej skatowanemu przez Gestapo „Rudemu” – Janowi Bytnarowi – po tym, jak został odbity w osławionej Akcji pod Arsenalem o kryptonimie „Meksyk II” (26/27 marca 1943).

SŁUŻBA W POWSTANIU WARSZAWSKIM

Harcistrz Wiza służył w powstaniu jako lekarz w batalionie „Iwo”, organizując przy ul. Marszałkowskiej punkt sanitarny. Po upadku powstania opuścił stolicę z ludnością cywilną.

SZCZĘŚLIWY POWRÓT NA ŁONO NAUKI

Po zakończeniu wojny został wydelegowany do wskrzeszenia w Poznaniu dwóch zrujnowanych zakładów akademickich: Państwowego Zakładu Higieny i Zakładu Mikrobiologii Lekarskiej Uniwersytetu Poznańskiego. Obie katedry dla potrzeb dydaktycznych zostały uruchomione jeszcze w roku 1945. Lata powojenne były intensywnym czasem dla doktora Wizy – dydaktyka i naukowiec. W 1952 roku habilitował się, a sześć lat później otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. Był specjalistą z zakresu mikrobiologii, epidemiologii i zatruc pokarmowych. W pełni realizował się jako dydaktyk, służąc swoim doświadczeniem, wiedzą i otwartością nie tylko studentom, ale i kadrze analityków i bakteriologów.

NIEZAPOMNIANY HARCISTRZ

Zmarł 14 maja 1976 roku w Poznaniu. Z żoną Teresą z d. Guczy-Gudzańska, poślubioną jeszcze przed wojną, miał troje dzieci: Krzysztofa, Grażynę i Ewę. Mimo że po wojnie wycofał się z czynnej działalności harcerskiej, przez całe aktywnie zawodowo lata był bardzo blisko tego środowiska, czego dowiodła liczna obecność harcerzy na jego pogrzebie.

Józef Wiza z czasów AKH